

Keskusteluntutkimuksen päivät 2026, Tampere

Esitelmäehdotus

Maija Hirvonen, Tampereen yliopisto

Tilan teoriaa saksankielisen keskustelunanalyysin ja etnometodologian valossa

Tarkastelen tässä esitelmässä tilan teoriaa eli sitä, millaisin lähtöoletuksin ja käsittein tilallisuutta voidaan lähestyä keskustelunanalyttisessä ja vuorovaikutuksen etnometodologisessa tutkimuksessa. Ammennan teoriaa erityisesti saksan kielellä tehdystä ja julkaistusta tutkimuksesta, jossa tilallisuus on keskeinen vuorovaikutuksen ja toiminnan analyysin osa-alue. Samalla tilallisuus on tunnistettu tärkeäksi tutkimusalueeksi paitsi vuorovaikutusanalyysissa, myös yleisemmin kielentutkimuksessa (esim. Auer ym. 2013), ja sitä käsitellään myös suomenkielisessä keskustelunanalyttisessä kirjallisuudessa (ks. Tainio & Piirainen-Marsh teoksessa Haddington & Kääntä 2011, Haddington ym. teoksessa Stevanovic & Lindholm 2016).

Kokoomateos *Raum als interaktive Ressource* 'Tila vuorovaikutusresurssina' (Hausendorf ym. 2012) esittelee sarjan tilallisuuden analyysieja pääosin institutionaalisesta vuorovaikutuksesta. Hausendorf ym. (2016) jatkaa tapausesimerkkien analyysia, mutta teoksessa on lisäksi vahva teoreettinen painotus: tutkijat soveltavat arkkitehtuurin teoriaa vuorovaikutusanalyysiin ja esittelevät käsitteet kuten 'vuorovaikutusarkkitehtuuri' ja 'sosiaalitopografia' (suoria käännöksiä saksankielisistä termeistä *Interaktionsarchitektur* ja *Sozialtopographie*). Hausendorf (2012; ks. myös Hausendorf & Kesselheim 2016) on puolestaan kehittänyt käsitteen *Benutzbarkeithinweis* kuvaamaan tilan vuorovaikutuksellisia tarjoumia. Saerbergin (2006) autoetnografinen ja etnometodologinen tutkimus sokean henkilön tilakokemuksesta on niin ikään silmiä avaava teos (ks. englanninkielinen artikkeli teoksen pohjalta, Saerberg 2010). Se käsittelee tilallisuuden moniaistista rakentumista muun muassa kuulo- ja tuntoaistin perusteella tehden tärkeitä avauksia tilan analyysiin, joka voi olla paljon muutakin kuin visuaalisesti painottunutta.

Lähteet

- Auer, Peter, Hilpert, Martin, Stukenbrock, Anja & Szmrecsanyi, Benedict (toim.) (2013). *Space in Language and Linguistics : Geographical, Interactional, and Cognitive Perspectives*. Berliini: de Gruyter.
- Haddington, Pentti, Keisanen, Tiina & Rauniomaa, Mirka (2016). Tila ja liike. Teoksessa Stevanovic & Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*, 162–177.
- Haddington, Pentti & Kääntä, Leila (toim.) (2011). *Kieli, keho ja vuorovaikutus: multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Hausendorf, Heiko (2012). Über Tische und Bänke. Eine Fallstudie zur interaktiven Aneignung mobiliarer Benutzbarkeit hinweise an der Universität. Teoksessa Hausendorf ym. (toim.), *Raum als interaktive Ressource*, 139–186.
- Hausendorf, Heiko & Kesselheim, Wolfgang (2016). Die Lesbarkeit des Textes und die Benutzbarkeit der Architektur. Text- und interaktionslinguistische Überlegungen zur Raumanalyse. Teoksessa Hausendorf ym. (toim.), *Interaktionsarchitektur, Sozialtopographie und Interaktionsraum*, 55–88.
- Hausendorf, Heiko, Mondada, Lorenza & Schmitt, Reinhold (toim.) (2012). *Raum als interaktive Ressource*. Tübingen: Narr.
- Hausendorf, Heiko, Schmitt, Reinhold & Kesselheim, Wolfgang (toim.) (2016). *Interaktionsarchitektur, Sozialtopographie und Interaktionsraum*. Tübingen: Narr.
- Saerberg, Siegfried (2006). „Geradeaus ist einfach immer geradeaus“. Eine lebensweltliche Ethnographie blinder Raumorientierung. Konstanz: UVK.
- Saerberg, Siegfried (2010). “Just go straight ahead”. How blind and sighted pedestrians negotiate space. *Senses & Society* 5(3), 364–381.
- Stevanovic, Melisa & Lindholm, Camilla (toim.) (2016). *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino.
- Tainio, Liisa & Piirainen-Marsh, Arja (2011). Vuorovaikutuksen tilat ja keinot videopelin pelaamistilanteessa. Teoksessa Haddington & Kääntä (toim.), 177–201.